

Waar Oost en West elkander raken, waar de smalle Bosporus, de Zee van Marmora en de langwerpige Dardanellen Europa en Azië scheiden, daar springt een schiereiland naar voren, dat in de wereldgeschiedenis een belangrijke rol heeft gespeeld. Dat schiereiland heet nu Turkije. In 330 verplaatste keizer Constantijn zijn verblijfplaats van Rome naar "de stad", dit is Byzantium of Constantinopel, of volgens de Turkse benaming Istanbul. De Byzantijnse keizers noemden Turkije Anatolië (het land waar de zon opgaat). Deze staatkundige term bleef als Anadoloe de aanduiding van een Ottomaanse provincie. Voor de Turkse vrijheidsbeweging kreeg de naam Anatolië een symbolische betekenis in de strijd tegen het verouderde bewind van de sultan-kalief en zijn ambtenaren, die in Istanbul

Het land van Atatürk

resideerden. Later werd Istanbul dan ook door Ankara als hoofdstad vervangen.

In de 19e eeuw betekende de naam "Turk" bergbewoner of domme boer, omdat men de verdedigers van het streven naar modernisering van het rijk niet ernstig opnam. Maar de revolutie van 1909 haalde haar slag thuis en na Wereldoorlog I verloren de woorden "Turkije" en "Turken" hun ongunstige betekenis.

Toch hadden de beweging van de Jong-Turken en de revolutie voor de hervormingen in democratische zin niet het verwachte resultaat. De eigenlijke ontbinding van het Ottomaanse rijk kwam pas in 1918 als gevolg van de nederlaag, die de Turken als bondgenoten van Duitsland, leden. Op dat kritieke moment vond Turkije in Moestafa Kemal (1880 - 1938) een redder en leider, die reeds tijdens Wereldoorlog I bewezen had een knap strateeg en een karaktervol man te zijn. Naar aanleiding van de bezetting van Smyrna door de Grieken groeide het Turkse verzet. In 1923 riep deze beweging Moestafa Kemal als president van de nieuwe republiek uit, nadat de laatste Griek verdreven was en de sultan het hazepad had gekozen. De dynamische leider droomde ervan zijn land en zijn volk te hervormen naar westers model. Om dat ideaal te verwezenlijken moest hij de grondslagen van de samenleving veranderen. Hij brak daarom volledig met het verleden. Hij hief het kalifaat op, de graven van de heiligen en de grote leiders uit het verleden mochten niet meer worden vereerd; fez, tulband en sluier hadden afgedaan; hij sloot de kloosters en de scholen van de derwijzen (mohammedaanse broederschappen) en bracht in de plaats daarvan een nationaal on-

derwijs; hij voerde een burgerlijk wetboek naar Europees model in. Het verleden werd volledig afgesloten door de hervorming van taal en schrift: in de plaats van het Arabische alfabet kwam het latijnse schrift; elke Turk moest een familienaam hebben: hij zelf koos Atatürk, dit is: de vader van de Turken. Het Arabische Kemal verving hij door het Turkse Kaml, dit is: vestiging. Atatürk voerde verder de scheiding tussen kerk en staat door en inspireerde zich voor zijn sociaal-economische hervormingen aanvankelijk op de Sowjetunie. Zijn politiek was georiënteerd op een zuiver utilitaire welvaart: "De Ottomanen zochten het paradijs in het hiernamaals; de Turk zal Turkije tot een paradijs maken."

Atatürk voelde eveneens veel voor grote bouwwerken, waarbij hij de traditie van de bekwame bouwmeester Siñan (1489-1578) eerbiedigde. Deze bouwde onder meer de beroemde Sulejmanmoskee te Istanbul.

Atatürk overleed in 1938. Zijn vriend en opvolger, Ismet İnönü, liet alle burgers, die om politieke redenen waren uitgeweken, terug in het land. Tevens temperde hij de anti-religieuze campagne. Bij de aanvang van Wereldoorlog II slaagde Turkije er aanvankelijk in

Het huidige Turkije, dat op een eeuwenoude historische betekenis kan bogen, groeide echter pas tot een moderne staat dank zij Kamal Atatürk, die tussen 1920 en 1938 zijn land op revolutionaire wijze hervormde. Alle recente binnenlandse spanningen en alle Aziatische en Russische invloeden ten spijt, blijft Turkije zeer sterk bij het Westen aanleunen.

Ataturk

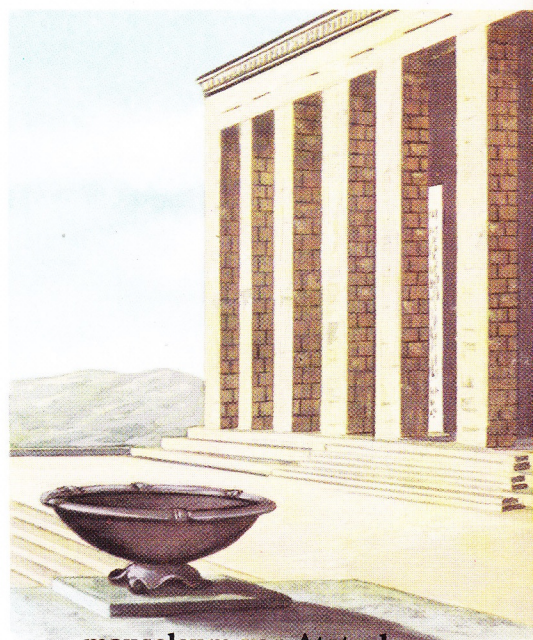
zich neutraal te houden, maar in 1941 sloot het een niet-aanvalspact met Duitsland, omdat het daarbij financieel en economisch voordeel zag. In deze aangelegenheid werd Turkije vooral door de Duitse diplomaat von Papen beïnvloed. Aan de andere kant vreesde Turkije bepaalde Russische aanspraken op grondge-

bied en uiteindelijk verklaarde het in februari 1945 de oorlog aan Duitsland en Japan, vooral met het doel als lid van de Verenigde Naties te kunnen optreden en het Russische gevaar aldus af te wenden.

In 1946 werd de kieswet herzien en de vorming van nieuwe politieke partijen toegestaan. Toen in mei 1950 de oppositiepartij van de Democraten de meerderheid behaalde, trad İnönü af en werd Djebal Bayar president, Adnan Menderes premier en de beroemde historicus Foeat Koprülü minister van buitenlandse zaken. Deze regering wees een reeks Russische eisen van de hand en trad in 1951 toe tot de Noordatlantische Verdragsorganisatie (N.A.T.O.).

Turkije stemde erin toe op zijn grondgebied een generaal-commando voor het Midden-Oosten op te richten. Intussen had het ook met Irak, Iran, Pakistan en Engeland het Pact van Bagdad gesloten (thans, na de terugtrekking van Irak, het Cento-Pact genaamd), dat vooral wederzijdse verdediging en hulp beoogde.

Turkije stond voor een zware taak: wel kreeg het steun van de Verenigde Staten van Amerika en de Wereldbank, maar de industrialisatie en het verbeteren van de armzalige levenswijze van de landbouwers liepen niet

mausoleum van Ataturk

van een leien dakje. De Turkse regering trof vrijheidsbeperkende maatregelen tegen het groeiende verzet. In 1960 kwam dan de staatsgreep van generaal Cemal Gürsul. Menderes werd ter dood veroordeeld en Bayar kreeg levenslange opsluiting. Gürsul werd president van de Turkse republiek en in 1961 nam een burgerlijke regering het bewind in handen. De vroegere president İsmet İnönü werd met de leiding ervan belast. De revolutie had echter geen wijzigingen in verband met de buitenlandse politiek voor gevolg.

als woningen gebruikte lavakegels in Capadocië